

G Ü L L E R

iskender Savaşır

1

Güller; onları bırakan bir sahtekâr olduğunda bile yine güzel. Bir aspirin atmayı ihmal etmeden içine yerleştirdiğim vazodan fişkırtıyor, onu inkâr ediyorlar.

Günlerdir kendimi şu soruyu sorarken tasarlıyorum: "Niçin taşındım Şile'ye? Bir ışıktan ötürü..."

Sene 1991

Mevsim Sonbahar

Ne arkamızda zeytin bahçesi

Ne önümde yâr (Ya da belki: Arkanda yâr).

Kırmızı değil pembe, beş tane gül. Ne diyeyim?

"Beyhude olan görünüşte hiçbir şeyle sonuçlanmayan, sonuçlanmayacak olandır. Ama her şey, sevdalı bir özne olan bana bir olgu olarak değil, yorumlanması gereken bir işaretmiş gibi görünüyor. Aşığın bakışında olgular ancak işarete dönüştüklerinde bir sonuca yol açabilirler: önemli olan (hâlelerinden ötürü) işaretlerdir, olgular değil. Öteki bana yeni bir telefon numarası verdiyse, bu neyin işareti olabilir? Sırf aramanın keyfi için *hemen* arayabileceğimin mi yoksa *gerektiğinde* mi? Soruyu nasıl yanıtladığımı onu da yorumlamak zorunda bırakacak ve böylelikle aramızda fırtınalı imgesel manevralar başlatacak bir işarettir. *Herşey bir işarettir*: kendi kendimi bu önermeyle tuzağa düşürüyor, hesaplamalara mahkûm ediyor, tad almaktan alıkoyuyorum."

Küçük küçük dokunuşlarla

Özel günler; yaş günleri, yıldönümleri. En belirgin yönleri zamanı düzenlemeleri; geçmiş dönemi toparlamaları, bir bütün halinde kavranabilmesi için bir olanak sağlamaları. Ama onlara da yardım etmek, özen göstermek gerekir. Körfez krizinin yaşandığı ("duvarın yıkıldığı"), yalnız sevgilerin —aşkın— değil, bütün ilişkilerin sınıandığı bir yılı sonuçlandıracak, sonuçlandıracağı umulan bir yaşgününün ancak derme çatma bir kut-

lamayla kutlanabilmesi bundan; derseniz "sonunu öncesine uygun kılmak ("Böyle hayata böyle ölüm")¹ gibi estetik bir kaygı" diye geçtirebileceğiniz bir özenden ötürü.

Sonra hatırlama araçları. Örneğin "Ortaköy'de bir şenlikle kutladığımız yılbaşı" dediğinde kastedilen, tek bir gece, yalnızca yılbaşının kutlandığı o gece değildir. Hatırlanan, kavramsallaştırılması güç... bir ilkeye?... bir kıstasa?... bir imgeye göre düzenlenmiş bir zaman aralığıdır. İmge kendi kendisini kurmak için yaşananları, yaşanmışları bir arındırma sürecinden geçirir, kimi anları —"bastırmasa" da— başka bir hatırlama kipine terkeder, hatta sürgün eder. İmgenin sahte olduğu anlamına gelmez bu.

(Güller geleli dört gün oldu; kokularını ancak şimdi yaymaya başladılar. Çürümenin ilk belirtisi...?)

İmge yalnızca kimi anları başka hatırlama kiplerine mahkûm edip kimilerini kendinde toparlamakla kalmaz; parıltısı, o anların toplamını aşar; ufuk kararmış, vaadler çoktan geride bırakılmış da olsa imge her tek ânın kastedtiği ufuktan, taşıdığı vaadden bir şeyler barındırır; parıltısını yaşananlara olduğu kadar, bu anlamda yaşan(a)mayanlara da borçludur.

Örneği işlemeye devam edelim: "Ortaköy'deki şenlikle kutlanan yılbaşı" imgesinin topladığı, düzenlediği, bütünlemeye çalıştığı zaman boyunca denenen şey, diyelim ki, bir sıradanlıkla buluşma çabasıydı. O sıralarda bu çabayı Heidegger'in olduğunu sandığım bir düşünceyle açıklamaya, anlamlandırmaya çalışıyordum.

(Dünden beri güllerden yalnız biri boynunu büktü.)

• "Bak ne diyeceğim: Hayatı seviyorum, işte bir itiraf sana. Al bu itirafı, sakla. Şimdiye kadar hiç kimseye böyle bir itirafta bulunmadım. Hayattan nefret ettiğim, korktuğum, hayatı hor gördüğüm, ondan tiksindiğim söylendi. Bu konuda söylenenlere seve seve kulak verdim, gururumu okşadı hepsi; ama eskiden nasılsa yine öyle yalan yanlış şeyler. Hayatı seviyorum. Olağanüstü'nün, şeytani olanın bir ideal olarak nasıl baştaçı edilebileceğine bir türlü akıl erdiremem. Hayır, hayat kanlı bir büyüklük ye vahşi bir güzelliği içeren bir vizyon, alışılmamış bir nesne değildir; akıl ve sanatın karşısında yer alıp dünya durdukça duracak bir nesne kimliğiyle biz normal dışı kişilere sunar kendini; normal, yakışık alır ve sevmeye değer şey, bizim özlemlerimizin ülkesidir, o baştançıkancı bayağılı içinde hayattır bu ülke! En son ve en derin hayranlık konusunu açıkgözlülüğün, egzantrikliğin, şeytaniliğin oluşturmadığı, masum, basit ve canlı olana karşı özlem duymayan, biraz dostluğun, teslimiyetin, senli benliliğin, biraz insan mutlu-

1 ."To balance this life, this death" Yeats.

luğunun özlemine çekmeyen, sıradanlığın hazlarına karşı o yakıp kavurucu özlemi içten içe hissetmeyen sanatçıya sanatçı demek için bin şahit ister. Edebiyatla uğraşan kimseyi sanatçı yapacak bir şey varsa, o da insanlığa, yaşama ve sıradanlığa karşı benim duyduğum sevgidir. Tüm sıcaklık, iyilik ve mizah bu sevgiden kaynaklanır."

Ama sıradanlık, yüzünün senin hiçbir zaman barışamayacağı yönlerinden birini daha o yılbaşı gecesinde göstermişti sana. O gece patlak veren küçük ama kor şiddetle senin yıllar —üç kûsûr— sonra karşılaşacağı düşüncesizliğin, bölüğün kötülüğü arasındaki mesafenin o kadar da büyük olmadığı daha o zaman da sezilebilirdi.²

Ya da belki de "şimdi keşfedilen şey o zaman da söylenebilirdi" demek gerekiyor; "sezilebilirdi" değil.

Sözler ışıklarını, yol göstericiliklerini, yol açabilmelerini kendi aydınlatamadıkları, aydınlatamayacakları bir dayanağa borçlu.

2. Bülent Somay şu son iki üç yılın benim için Ortaköy'deki şenlikle birkaç gün öncesinin güllerinin çerçevelediği zaman aralığının bize —hepimize— gösterdiği şeyi, kötülüğün şiddet kipindeki varoluşuyla, bölük, düşüncesizlik kipindeki varoluşu arasındaki ilişkiyi, başka, hepimiz açısından çok daha genel —dışsal— bir düzeyde yaşanmış imgelerle ifade etmişti.

"Geçenlerde televizyonda Iraklıların eline geçen Amerikalı ve İngiliz pilotlar gösterildi. İzlerken televizyonun sesi kapalıydı, neler söylediklerini duymadım. Sonradan gazete okudum; "Bu savaş haksızdır" filan demişler. Belki samimidirler, belki de korkudan öyle demişlerdir, bilemem. Ama önemli olan seyrettiğim o "sessiz" filmdeki pilotların yüzleriydi. O yüzlerdeki ifadeye bir tek kelime yakıştırayabiliyorum: Dehşet. (...) Esir düşen pilotlar esir düşene kadar dehşetle tanışmamışlardı: Çünkü savaş Vietnam'daki gibi yüzyüze, göğüs göğüse geçmiyor. Düşman dediğin, bilgisayar ekranında ışıklı bir nokta. Tıpkı bir bilgisayar oyunundaki gibi. Elindeki joystick'in düğmesine basınca, ışık yok oluyor. Geçenlerde televizyonda bir Suudi pilotun iki Irak uçağını vurması "naklen" gösterildi. Televizyonda birtakım ışıklı noktalar, daireler filan görüldü. Bir yandan da pilot "Hedef, hedef diye haykırıyordu. Anlatıcı da aynı heyecana kapıldı. Sonunda "İşte ekranın altından füze çıkıyor" dedi. Füze dediği bir başka ışıklı nokta. Sonra ekrandaki noktalardan biri kayboldu. Sonra ikincisi. "Tam isabet" dedi anlatıcı. Televizyonda görünmeyen, bu arada iki Iraklı pilotun ölmüş olduğuuydu. İki ışıklı nokta kayboldu, iki insan öldü." ("Mistah Bush He Dead" *Demokrat*, Sayı 9, Şubat 1991).

Düşürülen uçaklardan, onları televizyonda seyreden Amerikalılar'dan (ve Türkler'den) bahseden Bülent Somay'la, kapıma bırakılan beş pembe gülden bahseden ben, aynı şeyi mi anlatmaya çalışıyoruz? Olumlu yanıt verilmesi güç bir soru... Ama öyleyse bile, seçilen kelimelerdeki, benimsenen ifade tarzındaki bu farklılık nereden kaynaklanıyor? Öyle değilse, yani sırf ikimiz de kötülüğün sıradanlığından —ya da bölüğün kötülüğünden—, bunun şiddetle akrabalığı gibi terimleri kullanıyoruz diye aynı şeyden bahsettiğimizi ima etmekle dilin olanaklarından birini kötüye kullanmış oluyorsam, onun yanlış olanı da dile getirebilme yeteneğini istismar ediyorsam, o zaman şimdi kurmakta, kurmaya çalışmakta olduğum üslubu kurmaya çalışmakla ne yapmış, hangi akıldışı ihtiyacı karşılamaya kalkışmış oluyorum?

Ama bu lâflar da eski. O gece —ve "o gece" imgesinin toplarladığı zaman aralığı— bana ne sözlere dair bu tür tahlillerle, ne de bir sıradanlıkla buluşma çabası gibi iddialarla sesleniyordu.

O mia patria...

Cafe Trieste San Fransisko'nun turistik İtalyan mahallesindeki sayısız kahveden biri. Farklılığı müzik kutusundaki 45'liklerin hepsinin opera parçası olması.

Elbette ilk kez orada dinlemedim Nabucco'nun ünlü korosunu. Ama opera kulislerinde geçen çocukluğumdan 20 küsur yıl sonra, tadından, sesinden bir türlü vazgeçemediğim "sıla hasreti" tabirine, eskiden çok sevmediğim, hatta biraz ucuz bulduğum o koroda karşılık aramıştım.

„ *İnsanın yurdu da sevilebilir yanlış bir sevdıyla.* ”

Daha o zaman "yanlış" diye nitelemeyi akıl edecek kadar zekiymişim anlaşılır. Yine de o sevdanın sağladığı enerji ilk kez tökezlediğinde...

Yalnız enerji mi? Hayatın ne olduğuna dair bir öngörü, hatta biraz daha ileri gidersek, bir tanım... Hayatın tanımlanamazlığını daha baştan itibaren kendi bileşenlerinden biri olarak içermiş bir tanım.

Sözkonusu tanım benim gözündeki meşruiyetini ölümlerden, geçmiş olan bir şeye lâyük kalma çabasından alıyordu. Bu şekliyle de ancak bir kasveti, onun taşınabilmesini mümkün kıldı.

Ama her kuşak, hatta belki de tek tek her birey bile bir Altın Çağ fırsatına kavuşuyor galiba. Ortaköy'deki şenlik bizim Altın Çağımız'a ait olduğu için hafızada o kadar diri.

Ama kim o biz? 1968'in etkisini hissetmiş olacak kadar yaşlı, ama kendilerini bütünüyle onunla özdeşleştiremeyecek kadar genç olanlar. Ama hepsi değil. Solcular, solcular içerisinde nisbeten aydınca olanlar.

Nisbeten daha militan olanlar için bir altın çağ aranacaksa eğer, bunun herhalde 1970'lerin ikinci yarısında aranması gerekir. Ama onlar altın çağlarını bir gençlik heyecanı ile iç içe geçmiş olarak yaşadılar.

Elbette bizim de gençlik heyecanlarımız oldu ama dünya oldukça isteksiz davrandı onlara karşılık vermekte. Dilini bulamayan, kendileri için bir dil kuramayan marjinal heyecanlar olarak kaldılar.

Oysa o zamanlar dünya kendisini militanların heyecanına teslim edemiş gibi duruyordu. Başka şeylerin yanısıra bu yüzden de 12 Eylül'e ödedikleri bedel çok daha ağır oldu.

Yine bu yüzden bir zamanlar solcu olmuş aydınlardan bir kısmı için

83'ten sonra yaşanan kısmi 'apertura' döneminde "Biz kazandık onlar kaybettii" demek kolay oldu. Değil mi ki onların gençliklerini bir altın çağ gibi yaşamalarının bedelini biz aynı yıllar boyunca kendimizi ezik hissederek yaşamıştık...! Değil mi ki şiddet karşısında duyduğumuz dehşeti korkaklık diye adlandırmışlardı...! İşte çok değil, aradan 4-5 yıl geçtikten sonra bir zamanlar onların yüzüne gülen dünya, şimdi bizi haklı çıkanyordu. Bözürlelenebilirdik.

Bunu yapanlar oldu, üstelik tam da bu üslupla; küstahça, kibirle. Onların, böyle konuşanların yaşadıklarına altın çağ denebilir mi, bilmiyorum. Ama benim kasedtiğim onların değil bizim yaşadıklarımız. (Aradaki fark belki önemli, belki değil.)

Altın çağ dediğimde bizim, yani kendisini dünyanın kötülüğüne karşı olan bir şiddetin gölgesinde kurmuş, şiddetle arasındaki kardeşlik ilişkisini hiç unutmamış bir sözün, ilk kez yol göstericilik, ağabeylik işlevine soyunmasına izin veren koşullardan söz ediyorum.

Niçin yeniden ele alıyorum bu metni? Bir doğumgününde başlanmış, bir yılbaşından sözeden, Noel'den bir gün önce son verilmiş bu notlardan şimdi ne umuyorum?

"Sevdaı bir özne olan bana her şey bir işaretmiş gibi görünür." /rtık bu cümle de ikna edici gelmiyor.

(Güllerin atılmış olduğu şehir çöplüğü baygın kokusunu kaç kez yenilemiştir aradan geçen süre içinde?)

Bu başlık altında tuttuğum notların sonuncusu şöyle:

"Bir ülke, bir kadın, bir yüzey
Tenin senin...
Suya kavuşmak gibiydi.
Kaç yıl geçti aradan?"

["Yıl" değil "ay" elbette. Sevişmemizi "suya kavuşmak gibiydi" diye tarif etmemle bu notların arasında 6 ay geçmişti. Ama kimbilir belki "yıl" da doğru bir şey söylüyordur. Yitirilen belki de çok önceden yitirilmişti.]

Bugünü anlamlandırmak için hep bir öncesine başvuruyorum.
Yani senden vazgeçemiyorum.
Bir kadın, bir yüzey, bir enayi."

Niye yeniden ele aldıgımdan önce belki bu metni niçin yanda bırakmış olduğumu sormak gerekiyor. Devam etseydim "altın" diye nitelediğim çağın baştan beri içerdiği "hayali" boyutu ortaya çıkarmaya, "sevda"nın niçin baştan beri "yanlış" olduğunu göstermeye çalışacaktım. O zaman öyle yapacağımı zannediyordum.

Ama belki de beni devam etmekten alıkoyan, bilince çıkarmaya hazır olmadığımlı şöyle bir sezgiydi: Yanlış bir sevda, yanlış olduğu kadar bir *sevdadır* da.

Bir rüya anlatılarak da bitirilebilirdi metin. (En özel gün: yaşanmamış olanı.) Ama bugüne kadar yazıyı hep bir onarımın, daha da fazlası, bir kuruluşun aracı olarak kullanmış, hiç değilse öyle yapmaya çalışmışım. Gerçi arkadaşlarımdan bazıları yazdıklarımda bir tedhişin izlerini sezmiyor değildi. Yazıların berisindeki çehreyi tasarlamaya çalıştıklarında, beni nisbeten daha az tanıyan başkalarının gözlerinin önüne kasvetli, asık suratlı, küskün biri geliyormuş. Tanıştığımızda onları neşemle, eneiğimle şaşırtıyormuşum.

Bir kere, yalnız bir kere anlatmaya çalıştım, "Tedhiş olmadan kurtuluş—mutluluk— olabilir mi?" diye dile getirilebilecek bir sorunun berisinde yatan düşünceleri. Ama o bahar ikisinde söylediklerimi şimdi hatırlamıyorum; sahiden aktarabildiğim herhangi bir düşünce var mıydı?

Bir Altın Çağ imgesini gençlik heyecanlarıyla karşılaştırdım. Aslında eskinin, o zamanın kullanımına sadık kalmak uğruna belki de altın değil gümüş bir çağ demeliydim. Çünkü ancak gençliğin kandığı, her zaman kanabileceğı bir mutluluk vaadi terkedildikten sonra kurulabilecek bir banşı kasediyordum.

Bu yüzden bir rüyayı yazmak, onu rüyaydaymışcasına yazmak, benim için şimdiye kadar yazıya atfedegeldiğim anlamlardan vazgeçmek olurdu. Çünkü ancak gerçeklikle, nasıl adlandıracağımı tam olarak bilemiyorum, bir tür olumsuzlukla, ölüm ve kötülükle değilse de "öteki"yle banşmış, onu içerebilmiş bir dilin, mutluluğun ya da kurtuluşun dili olabileceğine inanıyordum. Altın değil gümüş bir çağ. Düş değil düşünce.

Ama sorarlar insana "eğer hâl böyleydiyse, bu metnin kaynağındaki öfke nereden?" diye. Olumsuzluğu zaten içermiştiysen, güllerin gizlediğı sahtekârlığın (O Rose! Thou art sick!)³, sevgilinin zaten alışığı, hatta bir zamanlar istediğı ihanetinin, dostlarının hiç de abartılmayadabilecek dikkatsizliklerinin, düşüncesizliklerinin kazıdığı izler niçin bu kadar derin oldu?

Bir hayatın lezzetini anlatabilecek bir dil kurmayı denemiştım. Şimdi

3. "Ey Gül! Marazdır Barındırdığın", William Blake.

yazı dendiğinde gözlerimin önüne, üzerine alkol boca edildiğinde içinden kan ya da iltihap yerine kötü bir elyazısıyla yazılmış kelime ve cümleler sızdıran bir yara geliyor.

Roland Barthes âşığın söylemini anlatırken şöyle der: "Beyhude olan, görünüşte hiçbir şeyle sonuçlanmayan, sonuçlanmayacak olandır. Ama her şey, sevdalı bir özne olan bana bir olgu olarak değil, yorumlanması gereken bir işaretmiş gibi görünüyor. Âşığın bakışında olgular ancak işaretlere dönüştüklerinde bir sonuca yol açabilirler: önemli olan (hâlelerinden ötürü) işaretlerdir, olgular değil. Öteki bana yeni bir telefon numarası veriyse, bu neyin işareti olabilir? Sırf aramanın keyfi için *hemen* arayabileceğimin mi yoksa *gerektiğinde* mi? Soruyu nasıl yanıtladığım onu da yorumlamak zorunda bırakacak ve böylelikle aramızda fırtınalı imgesel manevralar başlatacak bir işarettir. *Herşey bir işarettir*: kendi kendimi bu önermeyle tuzağa düşürüyor, hesaplamalara mahkûm ediyor, tad almaktan alıkoyuyorum."

Herşeyin kendisine birer olgu değil de yorumlanması gereken bir işaret gibi görüldüğü yegâne özne âşık değildir. Çocuksu olan, dünyanın kendisi için büyüsünü yitirmemiş olduğu, bir rüyadaymış gibi yaşayan, rüyadan tam olarak uyanamamış herkes için her şey bir işarettir.

Güllerle başlamıştık... Metin üzerinde çalışmak üzere gece eve dönüyordum. Apartmanın girişinde bir sıçanla karşılaştım. Daha doğrusu sıçan olduğunu sanıyorum. Çünkü daha önce hiç sıçan görmüş müydüm, hatırlamıyorum. Hayvanla karşılaştığımda aklıma gelenler, sanki kulaktan dolma bilgilermiş gibiydiler. İşte bu bilgilerden hareketle kurduğum "sıçan" ın tüyleri gri ve sert, kırçıl kırçıldı. Oysa karşımda gördüğüm hayvanın tüyleri uzaktan yumuşacıkmiş gibi duruyorlardı; kahverengiydiler. Sıçan diye hayal ettiğim hayvana kıyasla çok daha büyüktü. Bir ân için tanımadığım bir köpek cinsinin yavrusu olup olmadığını düşündüm. "Kimsin sen?" diye üzerine eğildiğimde, bulunduğu köşede biraz daha büzüldü; gözleri yalnız ehlileştirilmesi güç hayvanlarda —tavşanlarda, sincaplarda— görülen bir dehşetle parladı; yine de bakışları hâlâ yumuşaktı.

Belki o hâlâ yukarıda duruyordur; ben de aşağıda bunları korkuya karşı yazıyorum.

Farelerle tanışmam bu evde olmadı; onlarla ilk kez yazlık evimizin bodrumunda, daha sonra da tarlalarda karşılaştım. Çok küçüktüler. "Fındık faresi" derdik onlara. Biz tarlaları yakarken arada yanmış olanlar olabilir ama hiçbirini kasden öldürmedik.

Bir fareyle ev paylaşmam ilk kez Amerika'da, bütün eklem yerleri rüzgâr için elverişli birer geçit oluşturan ilk evimde oldu. Onunla mutfakta ilk karşılaştığımda anladım hiçbir şey yapamayacağımı, bir 'önlem' almaya-çağımı. Yalnız bir akşam, yatağımdan biraz daha geniş olan yatak odamı bir ucundan diğerine hızla katederken gördüğümde biraz tedirgin oldum. Bu kadar hızlı-hareket etse de onu yorganımın üstünde hissetmekten memnun olmayacağımı düşündüm. Böyle bir şey hiç olmadı.

Demek ki ilk kez bu evde fare öldürmüşüm. (Arada, Amerika'da ve burada bir sürü evde yaşadım. Onlarda fare yoktu.) Temizlikçi kadın bıraktıkları pisliklerinden şikayet.ediyordu; bana da giderek daha sık görünüyorlar gibi geldi; sayılarının artmakta olduğuna hükmettim. Temizlikçi kadın bana bir zehirden sözetti. Kullanıldığında fareler kendi yuvalarında ölüyorlar, yani leşlerini ortada bırakmıyorlarmış; çünkü zehrin bedenlerinde iç kanamaya yol açtığı fareler, kendilerini giderek yorgun hissediyor ve ölmek için yuvalarına dönüyorlarmış. Öldürmenin merhametli bir yolu gibi görünmüştü bu bana o zamanlar. Gerçekten de ortadan kayboldular bir süre sonra. (Zehri koymamla ortadan tamamen kaybolmaları arasında geçen sürede hareketleri hızından gerçekten bir şeyler kaybetti mi, yoksa bu benim bir vehimimden mi ibaret, bilmiyorum.)

Ama üç mevsim sonra mutfakta yine bir fareyle karşılaştığımda artık aynı zehri kullanmayacağımı biliyordum. Zaten ilk gördüklerinden sonra çoğalmadılar da. Artık evde daha az yemek pişiyordu. Mutfaktaki tüpün bittiği son iki aydır hiç görünmüyorlar. Zaten temizlikçi kadın da gelmiyor. Son üç gelişinin parasını ödeyemedim.

Bir çözüme bu... Tüpün bitmiş olması... Yenilenmemesi... Arkadaşlarımın eve yemeğe gelmemesi... Kuşkusuz farelerin yerini sıçanların alması bu çözümlenin işaretlerinden biri sayılabilir. Böyle yorumlayacaktır, her şeyi bir işaret gibi yorumlayan âşık, çocuk ya da sapığın dili. Beni bu dilden koruyan tek şey, yukarıdaki hayvanın uzaktan yumuşacıkmiş gibi görünen tüyleri, ehlileşmemiş olduğu halde yabancı olmayan bakışları.

Kimbilir benim kelimelerimin asla kavrayamayacağı hangi tarih getirmiştir onu apartmanın girişine. Emin değilim ama, çok ama çok korkmuş görünüyordu. Oradan gidebileceği bir yer olduğunu sanmıyorum. Büyük bir ihtimalle sabaha ben uyanasıya benden zalim olmayan komşularım onu öldürmüş olacaklardır.

Her şeyde bir işaret gören âşık, çocuk ya da sapık bu cinayette de kendi düşkünlüğüne dair bir mesel, kıssadan bir hisse arayacaktır. Oysa ben tılısımını yitirmiş bir dünyanın şiirini gözetten bir dil kurmak istiyordum; sıçanın korkusunu kendi anlamlarından birine tercüme etmeden, onların içinde eritmeden kaydeden bir dil...

İşe uç noktalardan başlamak durumunda kalmıştım. Kısmen kendi seçmediğim nedenlerden ötürü. Şimdi bunlar çok önemli değil. Şimdi önemli olan bu dilin niçin mümkün olmadığı. Neyi içeremediğim için tökezledim?

Gerçi altın —ya da gümüş— çağı siyasetin terimleriyle tanımladım ama elbette cinsellikle, erotizmle, aşkla yakından ilişkili bu anlattıklarım. Dün siyasi (?) bir toplantıda kendisini devrimci diye nitelendiren bir tanıdığım ihtiyacımız olan şeyi "aşk" diye adlandırdı.

Çok daha önce Bülent Somay da benzer bir doğrultuda bir şeyler yazmıştı:

"Radikal olmayan bir Marksizm, sevginin, olmadığı bir sevişme gibi. Eylemler, kavramlar, isimlendirmeler hep aynı, ama derin bir anlamsal boşluk içinde yüzer hepsi. Sevgi olsaydı ne değişecekti? Vücutlar aynı vücutlar, hareketler aynı hareketler, dokunuş aynı dokunuş. Bir elektrik eksik yalnızca. Bir titreşim iki kişinin kendilerinin toplamından büyük bir şeye ait olduklarını hissetmesinin titreşimleri. Bu yüzden de Orhan'ın Adorno'ya atfederek tarif ettiği o titiz, binlerce kâğıt harcayan, kılı kırk yaran, çetrefil düşünce süreci, sevişme sanatında ustalaşmış bir geşayla yatmak gibidir. Bir şeyler öğrenirsiniz mutlaka, ama duygu yoktur."

Bülent'in sözünü ettiği Orhan, Orhan Koçak. Tartıştığı yazı da Adorno ile Horkheimer'in birlikte yazdıkları *Aydınlanmanın Diyalektiği*ni tanıtan, 1988 Haziranı'nda yayınlanan *Defter*'in 5. sayısındaki "Maelström Üslubu" yazısı.

"Bunca yıl sonra, o zaman katılmadığım bu tartışmayı şimdi yeniden açmak niye?" sorusunu biraz erteleyelim.

Üstelik konuya cinsellikten hareketle girdiğim halde Bülent'in sevgi ve sevişme hakkında söyledikleri, aşksız ve sevgisiz sevişmenin farkları; her ikisinin de erdemleri üzerine şimdilik bir şeyler yazmak istemiyorum. Konumuz hâlâ siyaset, sol, Marksizm — ve radikalizm.

Radikalizm ve sevgi: "Aşk" derdim ben olsaydım; bir de şiiri —ya da genel olarak sanatı— eklerdim diziyeye. Çünkü üçü de benzer, hatta belki de ortak bir ihtiyaçtan kaynaklanan hayat alanları; gümüş olmasıyla yetinilmeyen bir çağa duyulan özlemin ifadeleri. "Kendilerinin toplamından büyük bir şeye ait" olduğunu, devam edeyim, uğruna ölünebilecek bir şey olduğunu hissetmek. Radikalizm, aşk ve şiir sözkonusu olduğunda ölüm hiçbir zaman çok uzakta değildir.

Çünkü radikalizm de, aşk da, şiir de ölümün inkârı üzerine kuruludur. Ve bütün inkârlar gibi inkâr ettikleri şeye biraz benzemek durumundadırlar. Bu yüzden kendilerini ölüm kadar mutlak kılmaya çalışırlar; ancak uğruna ölünebilecek bir şey varsa ölüm yok demektir.

İşte radikalizmin de, aşkın da —şiirin demeyeceğim— kötülüğü buradan kaynaklanır.

Bunlan biliyordum — belki hepsini değil ama radikalizm, aşk ve şiir arasındaki akrabalığı o zaman da seziyordum. Örneğin "sosyalist şiir nasıl olmalı?" tartışmasına girmeyi bile, "iyi şiir zaten komünisttir" diye kestirip atarak reddetmem bu sezgiden, şiirin 'terennüm ettiği' banşla, radikalizmin vaadettiği barışın akraba olduğunu sezmektendi.

Eksik bir sezgiydi; örneğin eğer komünizmin vaadettiği banşla aynı şeyi terennüm ediyorsa, şiirin —iyi şiirin—, neden, her zaman değilse de çoğunlukla yas kipinde olduğunu gerçi söyleyemiyordum ama onu da biliyordum, seziyordum.

Şiir —çoğunlukla— hayali olduğunu, bir hayalden ibaret olduğunu bilir. Onu radikalizmin de, aşkın da kötülüğünden koruyan bu bilinçtir.

Oysa radikalizm de, aşk da hayali niteliği unutulmuş, artık gerçeklik (ya da gerçekleşebilirlik) kipinde tasarlanmaya başlamış bir hayal tarafından büyülenmişliğin ifadesidirler. Bir istek, hatta bir inat olmakla yetinemezler. "İkna etmek, inanmak, kazanmak" isterler. Aceleleri vardır. Bu yüzden eninde sonunda bir talebe dönüşecek, yöneldikleri nesneyi, insanı, dünyayı hayalleri uğruna hırpalamaya başlayacaklardır.

Yine de abartmamak, eleştirirken ölçüyü kaçırmamak gerekiyor.

Şiiri, aşkı ve radikalizmi ortak bir hayalin parantezine aldığımızda karşısına neyi koyacağız? Gerçekliği mi...? Yanlış olur.

Çünkü sözler aydınlatıcılıklarını, *gerçekliği* aydınlatmak, aydınlatmak ve *kurmak* yeteneklerini kendi aydınlatamadıkları bir dayanaktan alırlar. Böyle söylemiştik. Belki tam söyleyemediğim şeylerden biri de, sözlerin aydınlatamadığı bu dayanağın, radikalizmin, aşkın ve şiirin paylaştıkları şeyle aynı olduğu, onun da bir hayal diye adlandırılabilirdi.

Nedir o halde aralarındaki o zaman da sezdiğim ama adını koymadığım fark ve benzerlik?

Şiirin hatırladığı, radikalizmle aşkın farklı alanlarda da olsa gerçek karşılığını aradığı hayali, gerçeklik unutmıştır. Daha da doğrusu, "gerçeklik" bu hayalin unutulması için yapılmış karşılıklı bir sözleşmenin, bütün sözleşmelerin atası olan sözleşmenin adıdır. Adı ister eski ahid olsun, ister yenisi, ister toplumsal sözleşme, unutuşu tescil eden her sözleşme hayaile (ve ölümlerle) banşmanın gerçekçi yöntemi, gerçekliği kuran biçimidir.

Bir düşünün nedir bir an, üstelik gönüllü olarak verdiğiniz bir şeyin, söylediğiniz bir sözün, daha sonraki bir anda, üstelik bir yabancı tarafından telafi edilebileceği, karşılığının verilebileceği kabulü üzerine kurulu olan sözleşme? Zamanın, şiirin kafiyeyle, vezinle, esrarla, alkolla, radikalizmin şiddetle, aşkın yine aşkla gerçekleştirdiği inkârını bütün bir düzeni oluşturacak şekilde yaygınlaştırmak değilse nedir?

İşte tam da bu yüzden hayali gerçeklik kipinde tasarlamaya çalışan ra-

dikalizm ve aşk, özellikle yönelindikleri nesneyi hırpalarlar, çünkü dünyanın hayalleri karşısındaki yetersizliğine tahammül edemezler. Bu yüzden de canlan yanmaya başladığında sözleşmenin diline başvurmadan edemezler. Ama tarzları farklıdır. Radikalizm dünyanın yetersizliği karşısında duyduğu isyanı kavramlardan hareketle temellendirmeye çalışır. Dünyayı ve insanları kavramlarından hareketle sorgular. Nesnesini kavramsallaştırma derecesi öfkesinin şiddeti ile orantılıdır. Bülent'in Orhan'ı eleştirdiği yazısının çarpıcı bölümlerinden biri de Marx'tan yaptığı bir alıntıydı: "Radikal olmak meselelerin kökünü kavramaktır; ama insan için kök, insanın kendisidir." Oysa bilmez mi Bülent de 'insanın kendisi'nin insan için kök mök olamayacağını, insanın kökü olmadığını, tıpkı böyle metinler yazmak gibi radikalizmin de bu köksüzlüğün sızısıyla başa çıkmaya çalışmanın biçimlerinden biri olduğunu...?

Aşk ise kendi köksüzlüğünü, hayali niteliğini çoğunlukla "Ama sen..." diye başlayan cümlelerle örülmüş sahte bir tarihe başvurarak örtmeye çalışır. Sevdiğini hiçbir zaman vermemiş olduğu vaadleri yerine getirmediği için suçlar. Gerçi "Ama sen..." diye başlayan cümleleri tamamlayan genellikle sevgilinin gerçekten etmiş olduğu bir söz ya da yapmış olduğu bir şeydir. Ama o söz ya da davranışı hayalin vaadleriyle ilişkilendiren, sevgilinin o zaman (ya da şimdi ya da herhangi bir zaman) kasdettikleri değil, sevdalı öznenin her şeyi bir işaret gibi yorumlama eğilimidir.

Evet, şiirden, aşktan, radikalizmden, sonra bir de cinsellikten sözedecektik. Çünkü artık arzunun da sınırdığı anlar oluyor.

Daha önce bir yerde "Niçin yeniden ele alıyorum bu metni?" diye sormuştum. Aslında sorunun cevabı çok basit, gülleri kapıya bırakan altı ay sonra geri döndü: Dizlerimin bağı çözüldü. Yanlış bir sevda, *yanlış* olduğu kadar bir *sevdadır* da.

Burada noktalanabilseydi hikâye, bu metin de, aşkın onu inkâr eden birinden aldığı intikamı anlatan romantik bir metin diye kurgulanabilir, şimdi —ya da çok daha önce— sonuçlandırılabilirdi. Ama öyle olmadı. Yazmaya devam etmem bu yüzden.

Altı ay sonr^ ilk kez birlikte yatağa girdiğimizde serin tenine yeniden kavuşmanın bütün coşkusuyla rağmen onunla sevişemedim. Daha doğrusu bedeninin direnç diye de yorumlanabilecek ilk kasılmaları karşısında etim ondan vazgeçti, giremedim. Yine de o gece yanında hayatımın sayılı derin uykulandan birini uyudum. Mutluydum. Kendimi, aramızdaki ilişkiyi artık "aşk" diye adlandırmaya razı olacak kadar yenik hissetmeme rağmen, mutluydum. Sorun tekrarlanmadı, sorunlar farklılaştı. Daha önce belki yalnız lâf düzeyinde bildiğim bir şeyle karşı karşıyaydım: Aşkın kötülüğüne razı olduğunda bile, arzunun ufku aşkıyla örtüşmeyebiliyor. Çünkü aşk

bir mutluluk vaadidir. Oysa ben dünyayı mutluluk talep etmeyen bir arzuyla sevmek istemiştim. Bir unutuş üzerine kurulu dünyayı o unutuşa teslim olmadan sevmek.

Psikanalizle yeni yeni ilgilenmeye başlamış genç bir doktor arkadaşım "Hatırlamak acı verir" demişti. Unutmak, unutilan ne olursa olsun unutmak ölümün işbirlikçisi olmaktır. Bir hayali unuttuğu için kendisini gerçek diye sunan dünyayı, unuttuğu hayal için sevmek istedim.

işte bu yüzden gümüş diye andığım o çağda sözleşmeleri pek o kadar ciddiye almaz, randevularına gecikernelere, gelmeyenlere kızmazdık. Kimse- nin kimseye bir şey vaadetmemiş, hiçbir sözleşmenin akdedilmemiş olduğu bir dünyada her buluşma, kotanlabilen her toplantı, inanılır gibi değil, ye- niden arzulanmış olmanın sevincini tattırıyordu.

Bir şeylere çok yaklaşmış gibi görünüyoruz. "Evet artık bu notlan ta- mamlayabilir, yüzümü metnin sonuna çevirebilirim; artık ondan, radikalizm- den ummadığım neyi ummuş olduğumu anlatarak solla da hesaplaşmamı ta- mamlayabilirim" diyebileceğim bir anda, bunlan demektense kapıma beş pembe gl bıraktıktan sonra altı ay boyunca grşmediğim, sonra tam da başkalanmın gözünde hayatımın yoluna girmiş gibi grndğu bir noktada tekrar ortaya çıkıp hayatımı altüst eden birini aradım. Onun bıraktığı gllerle başlayan bu metni ona danışmadan bitirmek istememiştim. Romantizme — aşka— tanınan belki son bir imkn...

Ama şimdi yazabilirim: Artık bu notlan toparlayabilir, yüzümü metnin sonuna çevirebilirim; ondan radikalizmden ummadığım neyi ummuş oldu- ğumu anlatarak solla hesaplaşmamı da tamamlayabilirim.⁴

Soldan kasdım unutanlar, yani gerçekliğin kötülüğüne teslim olanlar değil. Eksikliğini çektiğimiz şeyi "aşk" diye adlandıran devrimci ahba- bımdan szetmiştim. Daha çok onun temsil ettiği eğilimi düşünüyorum. 30 yıllık bir tarihin en değerli mirasını, "Bir düşünün aşk örgütlenmektir abiler" dizesinde bulanlan...

Gerçekten de çok doğru bir şeyi söylüyor Ece Ayhan'ın dizeleri. Çünkü aşkla sevilen örgütlerle örülmüş, hayallerin tende ya da sevda sözlerinde değil, sloganlarda, siyasal tahlillerde yaşadığı bir tarihten sözediyoruz.

1988'de bu tarihin hâlâ sağ olan ocuklanndan bazılan birleşik bir sol yaratmak imknını tartışmak üzere biraraya geldiler. Bu süreçten ben, aşkın kendi hayali niteliğini kavrayarak şiire dönüşmesini andınr bir şeyin ya- şanmasını umuyordum. Konuşurken kullandıklan terimlerle benim dş-

4. Ama belki de o kadar kolay olmayacak. Kimbilir belki şimdi de bir hata, "en büyük hatam" diye nitelediğin dil, kendi dilin karşısındaki güvensizliğinin tam tersi — simetriği— olan bir hata işliyor, küstahlık ediyor olabilirsiniz.

nürken başvurduğum terimler her zaman örtüşmeyebiliyordu. Kırılmasını kaçınılmaz gördüğüm hayallerine duyduğum saygıdan, belki biraz da hayalin hayali niteliğini kavrama sürecini daha az sancılı kılma kaygısıyla, kendi düşündüklerimi çok fazla söylemiyor, düşündüğüm gibi daha da az söylüyordum. Dile, kendi dilime duyduğum bu güvensizlik herhalde bu süreç içerisinde benim en büyük hatam oldu.

Ama benzer şeyler kastedtiğimizi, örneğin en çok tartışılan konu olan sosyalist demokrasi hakkında söylediklerinin benim tarif etmeye çalıştığıma benzer bir şeyin peşinde olduğunu düşünüyordum. Aşkı örgütlemeyi bilen bu insanların eninde sonunda şiir gibi bir örgüte razı olacaklarını zannediyordum.

Şiir gibi bir örgüt... Yani bütünün gücünü tek tek her parçaya —heceye, insana, ilişkiye— gösterilen özenden aldığı, sonunda varılan güzelliğin, disiplinin ya da onay ânının bağlayıcılığının, içerilebilmiş —anndınlabilmiş— ıstırabın, kötülüğün, şiddetin derecesi ile doğru orantılı olduğu bir yapı.

Geçenlerde bu notlardan da yararlanarak "Şiir ve Radikalizm" başlıklı bir konuşma yaptım. Orada şiirin kalıcı içeriğinin barış olduğunu ve Eski Türkçe'de /b/ ve /v/ ses birimlerinin anlam farkı yaratmıyor olabileceğinden hareketle, "baş"ın da "var-" kökü ile karşılıklılık eki olan "-İş"tan kurulmuş gibi yorumlanabileceğini iddia ettim. Baştan beri hayalle kastedtiğim böyle bir şeydi. Karşılıklılığın, dolayısıyla farklılığın, çoğulluğun, yabancılığın da korunduğu ama çelişkinin —olumsuzluğun, yokluğun, kötülüğün, ölümün— aşıldığı bir barış ânı. Bir ütopya değil bir hayal.

Birleşik bir sol örgütlenmenin hayatta—gerçeklikte— böyle bir hayale yer açabilecek yapı olduğunu ummuştum. Bunun şiirsel değil ham bir hayal olduğunu o zaman da söyleyenler oldu. Belki şimdi bizim de sonuçta varacağımız nokta orası ama biraz daha sabredin. Yanıtlanması, yanıtlanmaya çalışılması gereken sorular var daha:

Tasarladığım türden şiir gibi bir örgüt aynı zamanda bir *mücadele* örgütü de olabilir mi? Bilmiyorum, emin değilim.

Ama Bülent'le aramızdaki ilk tartışmaya, tartışma da değil farka, kötülüğü nasıl tasarladığımızı ilişkin farka şimdi dönmek anlamlı olabilir. Bülent bu metnin ilk dipnotlarından birinde alıntıladığım *Demokrat* yazı-, sında, kötülüğü iki canın ölümünü radar ekranındaki iki ışığın yokolmasıyla temsil eden teknolojiyle, o teknoloji tarafından büyülenen ve "zafer" diye andıkları ölüme tezahürat yapan insanlarla özdeşleştirmişti. Kendisine bir düşman bulan radikalizmin heyecanlı sesi...

Kötülüğü böyle resmetmekle, ortayaşlana yaklaşan bir kadının sevgilisine ettiği düşüncesizlikte aynı kötülüğün izlerini sezmek arasında nasıl bir

ilişki var? Körfez savaşının bütün dehşetini, seven bir kadının düşün-cesizliği ile özdeşleştiren ikincisinin daha vahşi bir yön içerdiğine kuşku yok. Ama başka bir yönü daha var bu denklemin:

Radikalizm, bulduğu dünyanın, kurduğu hayal karşısındaki yetersizliğin hesabını soracağı bir düşmanın arayışındadır hep. Teorisi hayalle dünya arasındaki mesafeden sorumlu tutabileceği öznenin adını da içerir. Bu özneye —düşmanla, kâfirle, bujuvaziyle, faşizmle— arasına çektiği çizginin bulanmasına tahammülü yoktur. Acımasız olabilmesinin, öldürebilmesinin, ilke adına öldürebilmesinin nedenlerinden biri budur.

Bense radikalizmde gerçeklikte olana akraba bir kötülük tesbit ettiğimde, bunu radikalizmi mahkûm etmek için değil, gerçekliği kurtarmak için yapıyorum. Sevgilimin düşüncesizliğiyle savaşın dehşeti arasındaki izi sürdüğümde bunu ona lanet etmek, kötü davranmak için değil —hoş, onu da yapmadım değil— savaşı anlamak için yapıyordum.

Beni sola yönelten güdüler içerisinde en derini, herhalde, Marksizm'i baştan beri anageldiğim hayalin⁵ düşünce düzeyindeki ifadesi olarak okuyabilmem, dünyayı kavramlar düzeyinde olsun kurtarabildiğine, yabancılığını aştığına inanabilmem oldu. (Ne de olsa kendi aydınlanmamı düşünceyi şiirle akraba sayan bir iklimde yaşamıştım.) Çok eski bir düşünce geleneğinin yükünü üstlenen diyalektik, kötülüğü iyilikten, tanıdık dünyanın gizlenmesini de bilen bütün dehşetini, vahşi gücünü iyi bir şeyden, insan emeğinden hareketle açıklamaya çalışır. "Tarihin süreksiz, kopuk, parçalanıp gitmiş anlarını ve evrelerini birleştiren bir bütünlük vardır. Sapandan megaton bombaya ulaşan bir tarihin olduğu söylenebilir. Tarihi birleştiren acıdır."⁶

1857'de Hindistan altkıtası yerlileri İngilizler'e karşı ayaklandı. İngilizler tamamen hazırlıksız yakalanmışlardı. Tarihte daha sonra da, Cezayir'de, Vietnam'da tekrarlanacak bir durumdu bu. Hayali unuttukları ölçüde ancak gerçeklik —ve güç— ilkesi uyarınca davranabilen Coniler karşılaştıkları umutsuz direnişin şiddeti önünde —bir süre için— çaresiz kalıyorlardı: Hayalin taşkınlığı.

Ama şehir şehir, mahalle mahalle, ev ev döğüşen bu yerliler, ölümün kaçınılmaz görüldüğü bir noktada dizüztü çöküp "No, no sir!" diye yalvar-

5. "Herkesin hatta insana en yakın ve sokulgan kimsenin bile salt duygusal yoldan da olsa zaman zaman kuşkuyla karşıladığı insanlığın birlik ve bütünlüğü, tek kişiyle tüm insanlığın gelişimi arasında saptanabilen o katıksız ortaklıkta, herkes için kendini açığa vuruyor ya da vurur görünüyor. Tek kişinin en dışı kapalı duygularında bile durum başka türlü değil." (Kafka, *Günlükler*, s. 299).

6. Bülent haklı, "kimin Adorno, kimin Orhan olduğu, hangisinin konuştuğu kaybolup gidiyor". İlk iki cümle Adorno'nun, üçüncüsü Orhan'ın. Alıntı, Horkheimer'in *Akıl Tutulması'na* Orhan'ın yazdığı önsözün 41-42. sayfalarından.

maya başlıyorlardı. "Sümgü değil kurşun lütfen!" İnanışlarına göre sümgü çeliğinin bedenlerinin bütünlüğünü bozması, kutsal olanın ihlal edilmesi demektir. Canları pahasına ayaklandıkları efendilerine, kutsal olanı ihlal etmemeleri için yalvarmaya razı oluyorlardı.

Nedendir⁷ bilmiyorum, bir zamanlar bir kütüphaneden ödünç aldığım, çok da iyi olmayan bir kitaptan öğrendiğim bu ayrıntı, "sapandan megaton bombaya uzanan tarih"in en çarpıcı imgelerinden biri olarak zihnimde yer etti.

Belki de Adorno'nun cümlesinin kaydetmediği bir imkânı, hayali de olsa bir imkânı düşündürdüğü için.

Elbette kimse kurtaramaz, telafi edemez, teni son sözlerinden bir ân sonra çelik bir sümgüyle yarılacak olan o yerlinin dehşetini, (ingilizler yerliler içinde Müslüman olanları bir top namlusuna bağlayıp bedenlerini özellikle domuz yağı ile sıvanmış bir gülleyle parçalıyorlardı.)

Yine de...

Yenilenlerin, parçalananların, yaşasalarđ kendilerini bulabilecekleri bir dili kurmaya çalışmak çok mu anlamsız bir çaba?

Bir yanıyla elbette öyle. Çünkü yaşamıyorlar. Bugün kurulabilecek hiçbir dil onların yaşadığı dehşeti, ıstırabı, korkuyu telafi edemez. "Geçmiş adaletsizlikler hiçbir zaman geri alınamayacak, geçmiş kuşakların acılan giderilemeyecek. Maddecinin hüznü geçmiş olaylarla ilgilidir." Hüzünden bahsediyorsak şiirden bahsediyoruz demektir. Hayali niteliği kavranmış bir vaadden... "Eksiksiz bir adalet hayalidir bu. Böyle bir şeyin tarihte kurulması imkânsızdır. Çünkü daha iyi bir toplum kurulup da bugünkü kargaşaya son verse bile, geçmiş çağlarda yaşanmış sefaletin giderilmesi mümkün olmayacaktır."

v

Yine de...

Hayali olduğunu bilen bir adalet —ve banş— imgesi bize yol gösterebilir; yol göstermese de bir faaliyet —hayat— alanı açabilir.

Yorumlamak, evet. Anlamak...? Belki. Ama mücadele olabilir mi bu faaliyet alanı?

Bilmiyorum, emin değilim.

7. Sanırım bir çocukluk anısıyla ilişkilendiğinden... Yazlık evimizin çevresini yeni araştırmaya başlamıştık. Demek 9-10 yaşlarında olmalıyım. Hayatımda gördüğüm ilk değirmeni —bir su değirmeni— keşfettik. Bekçisi gibi olan adam Kurtuluş Savaşı gazisiydi. Bize ayran ikram etti; değirmenin nasıl çalıştığını gösterdi. Sonra zafer öncesinde ve sırasında yaptığı kahramanlıkları anlatmaya başladı. Bir samanlıkta gizlenen bir iki Ermen'i yakalamıştı— "aile" mi demişti "çete" mi şimdi hatırlamıyorum. Dizleri titreyerek merhamet diliyorlardı. (Bunlar onun sözleriydi.) "Yumun lan gözlerinizi" demişti, yumuşlardı; "Açın lan!" demişti; açıklarında basmıştı tetiğe.

İhtiyarın gözleri ışı ışıldı bunları anlatırken.

Defter

insanın yetenekleriyle gücü arasındaki oranın doğru kurulması gerekir. Yetenekle kasdettiğim insanın yettiği, kurtarabildiği şeyler, yapabilecekleri ya da hiç değilse yapmayı umabilecekleri... Güçse öncelikle tahammül gücü anlamına geliyor. İnsanın gücü, kaldırabileceği yüklerle orantılı.

Bu iki kavram ne kadar birbirlerine kaşınlabiliyorsa, yetenekleri güçten ayıran sınır çizgisi ne kadar silikleşiyorsa, mutluluk şansı da o kadar artıyor: İnsanın yettiği, yetmeyi umabileceği işlerin sonuçlarına da tahammül edecek güce sahip olması...

Sormuştuk, nerede, neyi içeremediği için tökezledi bu dil, diye. Belki de sorun dilin kendisinde değil öznesinde yatıyordu. Belki de dilin kendisi 'ilkece', vaadettiği her şeyi yerine getirebilecek kadar kıvrak, esnek ve anlayışlı, üstelik mücadeleciliğe de yatkındı. Sorun belki de öznesinin dile yetmemesi, onu taşıyacak güce sahip olmamasıydı.

Peki kimdi o dilin öznesi?

Zor bir soru...

Nurdan Gürbilek 1980'lerin ikinci yarısındaki yazılarını derlediği ilk kitabının önsözünü bir dilden değil, direnilmeye çalışılan bir umuttan söz ederek bitiriyor: "Bu yazılan mümkün kılan da birlikte çalıştığım insanlarla paylaştığım umuttu. Sonuçta ben bu kitaptan ayrı bir kitapla çıktıysam, elimden daha fazlası gelmediği için."

Cezanne, "Dünyanın gelip geçen bir ânını resmetmek istiyorum" demişti. Oysa biz gümüş bir çağın dili (ya da umudu) olmaya aday olmuş bir dilden, başansızlığının herkes tarafından tescil edildiği bir noktada sözediyoruz. Birbirlerine yabancı tarihselliklerin buluşur görüldüğü o çağ sona erdi⁸; o zaman birbirlerini bütünleyeceğini umduğumuz, hatta bütünlediğini sandığımız hayallerin, tesadüfen yollannın kesiştiğini, hatta belki de birbirlerinin önünü bile kestiğini bugün artık söyleyebiliyoruz. Bütün öznelüklerin sınırlannın yeniden çizildiği, herkesin yetenekleriyle gücü arasındaki mesafenin hesabını vermek yükümlülüğüyle karşı karşıya kaldığı bir anda, bir zamanlar aynı hikâyenin farklı yüzleriymiş gibi görünen radikalizmini düşünceliliğe —vicdana— tahvil edebilmiş bir solun imkânı, o imkânın hayalini kuran dil, o dilde konuşmaya —ve yazmaya— çalışan insanların hikâye ve hayalleri (ve güller) arasındaki ilişkiler de birbirlerinden kopmuş,

8. Radikal Kürtler çıkardıkları günlük gazeteye katkıda bulunmamı istiyorlar. Onlara kelimeler, Türkçe kelimeler hakkında haftalık yazıları öneriyorum. İstemiyorlar. Onlar benden içinde yaşadığım dünyanın güncelliği ile ilişkimin iyice seyreltiği, üstelik bundan da pek şikayetçi olmadığım bu günlerde, güncel olaylardan hareketle ama güncel olana entelektüel bir derinlik kazandıracak, sözgelimi Cezmi Ersöz'ünki gibi yazılar istiyorlar. Yapamıyorum. Ama ısrarla görüşmeye devam etmemiz, daha önceki bir zamanın anısının gücünden.

her biri ayrı birer hikâye haline gelmiş durumda.

"Kimdi o dilin (ya da umudun) öznesi?" sorusunun güçlüğü de buradan kaynaklanıyor. Kim olursa olsun soruyu soran, bir zamanlar birlikte direnilmeye çalışılan umudun diline ne kadar sadık kalmaya çalışırsa çalışsın, paylaşılmış, ortak olan o dilin kendi iç sorunları, sınırlılıklarıyla, kendi özel hayatının, kendisiyle ilgili kurduğu hikâyenin yenilgileri arasındaki sınırı gözetmekte (korumakta), tıpkı benim bu metinde çekmekte olduğum gibi bir güçlük çekecektir.

Bu doğru, ama burada durmak, bu doğruyla yetinmek de kolaycılık olurdu.

Mutlu olduğum çağı "altın" değil de "gümüş diye nitelememin ardında yatan, nesnesinin arzuya aslen yabancı olduğu bilinci, aşktan vazgeçmiş olmanın önümde açtığı ufuku.

Ama ya vazgeçilemiyorsa...? Ya vazgeçmek gibi görünen şey aslında sadece bir yer —nesne— değiştirmekten ibaretse...? Ya yanlış bir sevdanın, bir yurdu bir kadın, bir kadını bir ülke gibi sevmeye çalışmanın ardında yatan hata, bu metnin kendisine bile içkinse...?

Şiirden, radikalizmden ve aşktan sözettik. Paylaştıktan hayalden. Olabileceği gibi görünmüşken olamamış bir soldan. Güllerden.

Tabii aslında bir de alkolün ve dinlerin hayalle ilişkisinden sözetmek gerekirdi.

Ama ne yapmaya çalışıyorum böyle yazmakla? Kendi başına alkolü bile yenebilecek, beni bir kere daha hayalden —şiirden, iyilikten— vazgeçmeden, radikalizmin, aşkın ve dinlerin vaadlerinden, kötülüklerinden koruyacak bir dil... Denediğim bu değil mi? Bu da hayale teslim olmanın başka bir biçimi değil mi?